

dr hab. Anna Dargiewicz, prof. UWM
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Humanistyczny
Katedra Filologii Germańskiej
ul. Kurta Obitza 1, pok. 347
10-725 Olsztyn

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pani mgr Edyty Krutysz pt. „Implizite Mehrworttermini der deutschen Medizinsprache und ihre polnischen Entsprechungen am Beispiel von Handbüchern für OP-Personal. Eine komparativ-kontrastive Analyse“ (Implicitne terminy wieloczłonowe niemieckiego języka medycyny i ich polskie odpowiedniki na przykładzie podręczników dla personelu operacyjnego. Analiza kontrastywno-porównawcza) napisanej pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Marioli Wierzbickiej.

Przedłożona do recenzji praca doktorska Pani mgr Edyty Krutysz jest jednym z przyczynków badawczych, poświęconych fenomenowi niemieckich kompozytów z zakresu specjalistycznego języka medycznego oraz ich ekwiwalentom w języku polskim. Praca liczy 215 stron tekstu podzielonego na część teoretyczną: wprowadzenie, rozdziały od 1 do 6, w których szczegółowo przedstawione zostały teoretyczne założenia przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej oraz odniesienia do literatury przedmiotu dotyczącej omawianych dziedzin językoznawstwa oraz część empiryczną (rozdziały 7-9), w której przeprowadzona, opisana i podsumowana została analiza lingwistyczna dwóch podręczników dla personelu operacyjnego – niemieckiego podręcznika pt. „Klinikleitfaden OP-Pflege” Gertraud Luce-Wunderle oraz polskiego wydania „Pielęgniarstwo operacyjne”. Ponadto w pracy zawarto spis tabel i ilustracji, reprezentatywną bibliografię wraz ze spisem źródeł oraz streszczenie w języku polskim.

W części teoretycznej (rozdziały 1-6) – wprowadzającej do badania empirycznego – Autorka rozprawy omawia zagadnienia teoretyczne dotyczące podjętej tematyki.

W rozdziale pierwszym podejmuje i wyjaśnia podstawowe pojęcia z zakresu słowotwórstwa niemieckiego oraz określa główny przedmiot słowotwórstwa. Drugi rozdział to przegląd najważniejszych rozważań teoretycznych dotyczących badań nad językami specjalistycznymi

prowadzonych w Niemczech. Tu też Autorka definiuje, czym jest język specjalistyczny, co jest w obliczu opisanego w dalszej części pracy badania empirycznego bardzo ważnym elementem pracy. W trzecim rozdziale teoretycznym przedstawiony zostaje podział języków specjalistycznych, a szczególna uwaga poświęcona zostaje lingwistycznej charakterystyce języka specjalistycznego. W tym miejscu pracy Autorka skupia przede wszystkim swą uwagę na specyfice leksykalnej języków specjalistycznych, co uzasadnia w pełni wybór jej korpusu badawczego, którego cechą charakterystyczną jest właśnie złożoność i kompleksowość leksykalna. Czwarty rozdział poświęcony został językowi medycyny jako jednemu z wariantów języka specjalistycznego. Opis języka medycyny stanowi główny przedmiot omawianej dysertacji, stąd też uzasadniona jest jego dokładna charakterystyka zawierająca rys historyczny, aktualny stan badań nad tym językiem oraz dokładne omówienie jego cech leksykalnych. W piątym rozdziale Autorka zajęła się pojęciem komunikacji, opisała jej najważniejsze rodzaje, a także poświęciła sporo uwagi aspektom komunikacji specjalistycznej charakteryzując proces porozumiewania się w zależności od komplementacji osób biorących w nim udział w zakresie danej dziedziny specjalistycznej. Podanie w tym miejscu pracy głównych cech stylu funkcjonalnego występującego w tekstach specjalistycznych oraz rodzajów tekstów występujących w ramach komunikacji specjalistycznej, a w szczególności tych pojawiających się w dziedzinie medycyny, uważam za celowe i uzasadnione. Ostatni – szósty rozdział – teoretyczny Autorka poświęca omówieniu kwestii dotyczących zagadnień z zakresu translatoriki. Tu zwrócona zostaje uwaga na różnorodność terminologiczną w odniesieniu do pojęcia ‘tłumaczenie’, opisane zostały różne techniki tłumaczenia, a także problemy, jakie napotyka tłumacz podczas translacji tekstów specjalistycznych. Ogromną wagę, jaką ma tłumaczenie w przypadku komunikacji specjalistycznej, Autorka także podkreśla, co jest ważne nie tylko w kontekście badań prowadzonych nad językami specjalistycznymi, ale także w kontekście szerszym, tj. w kontekście uczenia się i nauczania języków obcych.

Część teoretyczna pracy liczy 94 strony i jest – moim zdaniem – wyczerpującym wprowadzeniem do kolejnej części pracy, jaką jest analiza i opis zebranego materiału badawczego. Rozdział teoretyczny stanowi – w moim mniemaniu – solidną podstawę interpretacyjną na potrzeby realizowanego zadania badawczego, którego celem jest analiza wybranych struktur słowotwórczych, tj. złożzeń i skrótowców oraz ich form mieszanych, pod względem morfologicznym i semantycznym.

Nie mam większych uwag krytycznych dotyczących kwestii merytorycznych w tej części pracy. Autorka omawia tu te kwestie, które uważa za odpowiednie i konieczne dla recepcji

obszernego wywodu w części empirycznej i czyni to w miarę wyczerpująco, co świadczy o jej samodzielności badawczej, a to z pewnością jest godne zauważenia i podkreślenia.

Obszerną część empiryczną dysertacji stanowią rozdziały 7-9 (strony 95-191), w których niemieckie implicytne terminy złożone (tj. złożenia, skrótowce i ich formy mieszane), zostały zbadane pod względem morfologicznym i semantycznym. Autorka do analizy empirycznej wybrała z licznie występujących w korpusie specjalistycznego języka medycznego złożenia te przykłady, które wśród terminów medycznych wykazują najwyższy stopień kompleksowości. W przypadku skrótowców decydującą kwestią przy ich wyborze do analizy był fakt, czy wykazują one cechy internacjonalizmów. Skrótowce Autorka dysertacji zbadała pod kątem ich struktury, po czym przyporządkowała je semantycznym kategoriom nomenklatury medycznej. Kolejnym krokiem badawczym było porównanie implicytnych terminów złożonych z niemieckiego podręcznika z ich specjalistycznymi polskimi odpowiednikami znaczeniowymi, co doprowadziło Autorkę do wniosku badawczego, iż polskie odpowiedniki niemieckich terminów złożonych mają najczęściej formę fraz nominalnych, rzadziej natomiast dają się sprowadzić do pojedynczych słów. Wniosek badawczy Autorka dysertacji popiera licznymi przykładami. Wyniki porównania niemieckich złożonych z ich polskimi odpowiednikami prowadzą Autorkę do omówienia strategii tłumaczenia, które postrzegane są za najbardziej adekwatne w przekładzie zanalizowanych przez nią implicytnych terminów złożonych. Na kolejnych stronach części empirycznej rozprawy opisane zostają liczne i trafne spostrzeżenia oraz wnioski badawcze dotyczące omawianego korpusu. Autorka dzieli się z czytelnikiem bardzo skrupulatnie swoimi obserwacjami dotyczącymi implicytnych terminów złożonych i skrótowców z zakresu niemieckiego języka medycznego i ich ekwiwalentów w języku polskim oraz omawia strategię i efekty procesu ich translacji. W każdym momencie analizy Autorka starannie porównuje omawiane fenomeny w obu analizowanych językach, wskazuje na różnice i podobieństwa między nimi oraz podkreśla dające się dostrzec tendencje na płaszczyźnie semantycznej implicytnych terminów złożonych używanych w języku chirurgii. Wnikliwy opis badania empirycznego Autorka ilustruje każdorazowo licznymi przykładami z korpusu, tabelami, co bardzo ułatwia recepcję przeprowadzonego badania, wizualizuje jego wyniki, co z kolei pozwala na bezpośrednią refleksję.

Głównym celem recenzowanej dysertacji było przedstawienie podobieństw i różnic pomiędzy złożonymi leksemami niemieckiego i polskiego języka medycznego. Wnikliwa analiza kontrastywno-porównawcza, jakiej dokonała Autorka rozprawy, wykazała, że za pomocą różnorodnych środków wyrazu w różnych systemach językowych można przekazać te same

informacje specjalistyczne w ściśle skondensowanej formie. Autorka odkodowała znaczenia poszczególnych pojęć składowych stanowiących elementy niemieckich implicytnych terminów złożonych oraz zaproponowała strategie tłumaczeń, co należy docenić, gdyż efekty tego działania mogą okazać się pomocne zarówno w przekładzie tekstów specjalistycznych jak i w nauczaniu specjalistycznego języka medycznego, mimo, że jak podkreśla sama Autorka, celem przeprowadzonej analizy nie była prezentacja metod nauczania języka specjalistycznego, tylko ukazanie międzyjęzykowych różnic w formach wyrazu określonych treści specjalistycznych. Zabiegi stosowane przez Autorkę rozprawy, zintegrowanie w niej kilku dziedzin językoznawstwa, sformułowane szerokich i trafnych wniosków nadają pracy charakter interdyscyplinarnej, co czyni ją atrakcyjną pozycją nie tylko z perspektywy językoznawczej, lecz także w odniesieniu do dziedzin codziennej praktyki zawodowej, która opiera się bez wątpienia na komunikacji językowej. Umiejętność formułowania trafnych wniosków świadczy o dojrzałości naukowej Doktorantki, o jej krytycznym i refleksyjnym podejściu do materiału badawczego i konsekwentnym realizowaniu wyznaczonych celów badawczych.

Przedłożona dysertacja jest dobrym źródłem informacji na temat specyfiki leksykalnej specjalistycznego języka medycznego. Całą analizę empiryczną Autorka rozprawy przeprowadza bardzo sumiennie opierając się konsekwentnie na przykładach cytowanych z analizowanego materiału empirycznego. Całość jest przejrzysta i spójna. Wyniki badania empirycznego zostały zaprezentowane przejrzysto i czytelnie za pomocą odpowiednio wyeksponowanych przykładów celem zobrazowania wywołu, co jest dużym plusem pracy. Doktorantka zestawia całe szeregi przykładów niemieckich terminów specjalistycznych z korpusu z ich polskimi odpowiednikami w celu bardziej obrazowego przedstawienia swoich uwag i spostrzeżeń.

Praca została napisana składnym językiem, rzeczowo i poprawnie merytorycznie. Autorka wykazała się również zwięzłością stylu, logiką rozumowania i trafnym wnioskowaniem. W rozprawie dają się zauważyć jednak dość liczne – w moim odczuciu – potyczki językowe, tj. błędy gramatyczne, leksykalne, błędy wynikające z nieodpowiedniego użycia poszczególnych wyrażen, litrówki. Są to w licznych przypadkach błędy natury podstawowej (tworzenie liczby mnogiej, odmiana rzeczownika przez przypadki, rekcja czasownika), które w takiej pracy pojawić się nie powinny. Błędy niestety występują w pracy jak i w streszczeniu sformułowanym w języku polskim. Prace tego rodzaju pisane w języku obcym powinny być – w moim mniemaniu – poddane korekcie językowej. Także polską wersję streszczenia

należałoby przeczytać uważnie przed ostatecznym drukiem. Potyczki językowe, które pojawiły się w pracy nie wpływają na prawidłową jej recepcję i nie ujmują jej wartości, ale można było ich z pewnością uniknąć, co przyczyniłoby się z pewnością do jeszcze lepszego wrażenia końcowego, jakie ma się po jej przeczytaniu. W pracy natrafiamy na potyczki gramatyczne, ortograficzne, literówki przykładowo na stronach: 7 – Es wird ihre aktuelle Geschichte und aktueller Forschungsstand skizziert, ... (powinno być werden), Als Untersuchungsobjekt wird das Klinikleitfaden OP-Pflege von Gertraud Luce-Wunderle sowie seine polnische Ausgabe ... (powinno być werden); 9 – Der Begriff Wortbildung kann man zweierlei definieren (powinno być Den Begriff); 11 - ... gegenüber der komplexen, sekundären Wortschatzelementen ... (powinno być den); 12 – Vom diesen Gesichtspunkt aus ... (powinno być Von diesem ...); 13 - ...sie bestehen aus zwei Teilen: die eine steht auf der Erst-, die zweite auf Endposition ... (powinno być der Eine ..., der Zweite ...); 14 – Als Wortbildungsmittel können auch Syntagmen, darunter komplexe Wortgruppen und Phrasen (?), ... (brakuje czasownika np. auftreten); ... in der Rolle von Bindemittel auftreten (brakuje końcówki celownika w liczbie mnogiej, tj. von Bindemitteln); 15 – morphologischer Status des Wortbildungsmaterial (brakuje końcówki dopełniacza przy rzeczowniku -s, tj. des Wortbildungsmaterials); 28 – Den Untersuchungsgegenstand ist jedoch ... (powinno być Der Untersuchungsgegenstand – mianownik); 30 - ... deren Gebrauch fast in allen Fachsprachen bevorzugt werden (powinno być bevorzugt wird); 32 - Für Entscheidende ... (powinno być Für das Entscheidende); 34 - ... für deren Benutzern (powinno być Benutzer) – taki błędny sposób tworzenia liczby mnogiej od rzeczowników rodzaju męskiego zakończonych na -er w liczbie pojedynczej pojawia się w pracy wielokrotnie i nie dotyczy to w żadnym z przypadków celownika liczby mnogiej, gdzie dodanie końcówki -n jest zasadne, gdyż wynika ze specyfiki odmiany rzeczownika, np. strona 36 – für Wissenschaftlern und Technikern (powinno być Wissenschaftler und Techniker); 37 – die innersprachliche Aspekte (powinno być die innersprachlichen Aspekte – błędna odmiana przymiotnika po rodzajniku określonym w liczbie mnogiej); 39 – eines festgebunden Wortes (powinno być eines festgebundenen Wortes – brak końcówki odmiany przymiotnika); 40 – Wenn jedoch für einen Begriff ein implizites Mehrwortworterminus als Kurzwort im Lexikon steht, dann trifft man eher selten ihre Vollform (powinno być seine Vollform); 45 - .... trugen die im frühen Mittelalter verfasste Körperteilglossare (?), ... (powinno być die ... verfassten Körperglossare bei – błędna odmiana przymiotnika oraz użycie czasownika bez odpowiedniego przedrostka modyfikującego znaczenie) ... Można by w zasadzie bez końca wyliczać przykłady błędów, które pojawiają się niemalże na każdej stronie pracy, a dotyczą błędnego użycia rodzajnika, złej odmiany rzeczownika, błędnego użycia zaimków dzierżawczych, błędnej

deklinacji przymiotnika w roli przydawki, niezgodności liczby podmiotu z liczbą orzeczenia (brak kongruencji), złej rekcji czasownika, błędnej składni, błędnego szyku wyrazów w zdaniu, nieprawidłowego tworzenia liczby mnogiej rzeczowników (np. Lexikon – Lexika – str. 74, błędnego użycia spójników złożonych (nicht nur, aber auch zamiast nicht nur, sondern auch – str. 139), nieprawidłowego tworzenia rozszerzonej przydawki (np. des bezeichnenden Geräts – brakuje zu – str. 184). W polskim streszczeniu znajdziemy także błędy wynikające z niedopatrzenia i nieuważnej ostatnie korekty tekstu, np. str. 207 - ...przytoczone zostały teorie koncepcje klasyfikacji (Powinien tu być przecinek? Czy też wybrać należało jedno sformułowanie: teorie albo koncepcje?); str. 208 – zarys historyczne, nieniejszej pracy, ... udział zakresie danego fach (czy raczej danej specjalności?), str. 210 – Charakterystyczne ... jest wysoka frekwencja .. (raczej Charakterystyczna jest wysoka frekwencja), wykorzystanie cyfer (raczej cyfr), obszaru językowego (raczej językowego); strony 211-215 także nie są wolne od błędów i uchybień podobnego rodzaju. Prawdopodobnie zabrakło jeszcze jednego uważnego przeczytania pracy przed ostatecznym wydrukiem.

Można powiedzieć jednak, że mimo iż potyczek językowych w pracy jest sporo, to nie mają one istotnego wpływu na jej recepcję; może na ogólne wrażenie, jakie robi ona na odbiorcy, ale to jest subiektywne odczucie Recenzentki, które niekoniecznie musi podzielić inny odbiorca rozprawy.

Poza powyższymi uwagami nie widzę potrzeby ingerowania w przyjętą w pracy perspektywę badawczą. Uważam, że Autorka dokonała wyboru interesującej językoznawczej perspektywy badawczej, zadbała o szczegóły warsztatowe w odniesieniu do przyjętych celów, formułowanych problemów i hipotez, zastosowała reprezentatywne dla językoznawstwa metody empiryczne rzeczowo i poprawnie merytorycznie. Doktorantka wykazała się również zwięzłością stylu, logiką rozumowania i trafnym wnioskowaniem.

Temat i zakres badań odpowiada w pełni wymaganiom stawianym rozprawom doktorskim. Autorka rozprawy wykazuje duże umiejętności w ustalaniu i doborze problematyki oraz metody badawczej. Prawidłowo definiuje cel badawczy i konsekwentnie go realizuje w poszczególnych rozdziałach swojej pracy. Rzeczowo relacjonuje i przytacza poglądy innych badaczy i wykorzystuje je na potrzeby własnej interpretacji i analizy wyników. Przeprowadza konstruktywną krytykę prezentowanych poglądów i wyciąga słuszne i logiczne wnioski.

Problem badawczy podjęty w rozprawie jest trafny i oryginalny. Cele i hipotezy badawcze są kompletne i poprawnie sformułowane w oparciu o reprezentatywną i obszerną literaturę przedmiotu. W pracy zostały zachowane proporcje między poszczególnymi, poprawnie zredagowanymi rozdziałami. Doktorantka wykazała się dogłębną znajomością metodologii badań i zastosowanych w dysertacji metod badawczych. Wyniki badań zostały przedstawione w sposób jasny i przekonujący, a przyjęte cele i problemy badawcze poprawnie zanalizowane i zinterpretowane.

Rozprawa doktorska Pani mgr Edyty Krutysz jest przykładem starannie przygotowanej krytycznej analizy badawczej i stanowi twórcze rozwinięcie znanych już w językoznawstwie zagadnień teoretycznych, empirycznych i praktycznych w omawianym zakresie, a dobór literatury jest zgodny z tematem i wytyczonym celem badawczym. Uzyskane przez Doktorantkę wyniki uważam za istotne w zakresie prowadzonych badań lingwistycznych na potrzeby uzupełniania wiedzy dotyczącej specyfiki specjalistycznego języka medycznego, a w szczególności implicytnych terminów złożonych będących cechą charakterystyczną tego języka oraz ich odpowiedników w języku polskim, co jest ważne w procesie nauki języka obcego specjalistycznego, komunikowania się w tym języku, a także w procesie translacji. Sposób przedstawiania i interpretacji wyników oraz formułowania wniosków jest poprawny. Autorka zadbała w pracy o precyzję pojęciową i jednolitość nazewnictwa.

Podsumowując stwierdzam, że przedłożona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Edyty Krutysz pt. *„Implizite Mehrworttermini der deutschen Medizinsprache und ihre polnischen Entsprechungen am Beispiel von Handbüchern für OP-Personal. Eine komparativ-kontrastive Analyse“* spełnia wymogi określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym, w związku z czym wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Edyty Krutysz do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Olsztyn, dnia 07 maja 2019 roku

dr hab. Anna Dargiewicz, prof. UWM